

**ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА,
ПОДАВАЩИ СИГНАЛИ ИЛИ
ПУБЛИЧНО ОПОВЕСТЯВАЩИ
ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАРУШЕНИЯ**

През 2023 г. е приет Законът за защита на лицата, подаващи сигнали или публично оповестяващи информация за нарушения или за кратко Законът за защита на сигнализиращите лица. **За пръв път в България е създадена фигурата на лицето, което подава сигнали за нередности, станали му известни в работен контекст.**

Законът има за цел да:

- насърчи подаването на сигнали за нередности;
- направи институциите, но и бизнеса, по-отговорни;
- защити и подкрепи категорично подаващите сигнали, когато това се налага.

Законът прави това като:

- дава ясен статут на лицата, които сигнализират за нередности, станали им известни в работен контекст, предоставяйки им изцяло нови материални и процесуални права;
- създава детайлни механизми за защита и подкрепа на сигнализиращите за нередности, както и на свързаните с тях лица;
- въвежда задължителна конфиденциалност на подадените сигнали;
- определя изцяло нови механизми за сигнализиране за нарушения на законодателството – канали за сигнализиране, чрез които институции и частни фирми могат да бъдат държани отговорни за спазването на законовите срокове за проверка и работа по получените сигнали;
- за пръв път ангажира частните стопански субекти в процеса на сигнализирането.

Сигналите за нередности, подадени по този закон се разглеждат по специални правила, а самите сигналиращи лиц се ползват с най-голямата съществуваща към момента в българското законодателство защита.

Не всички сигнали могат да се третираат, като подадени по този закон!

Сигнализирането за нарушения на закона НЕ Е доносничество!

- доносникът клевети, проваля чужди животи и е анонимен!
- сигнализиращият за нарушения на закона гражданин може да спаси животи, или здравето на хората, включително и своите. Той не може да е анонимен, а законът му пречи да злоупотреби с правата си, за да наклевети някой друг.

Сигнализирането за нередности НЕ Е сигнализиране за престъпление!

Сигнализирането за престъпление е:

- задължение за всеки, пострадал от престъпление гражданин, както и за всеки, който е станал свидетели на престъпление;
- престъпления са само деянията (действията), които Наказателния кодекс казва, че са такива;
- сигнал за престъпление се подава пред органите на МВР или до прокуратурата;
- проверката на тези сигнали се извършва по специален ред, описан в Наказателно-процесуалния кодекс.

Сигнализирането за нарушение на законодателството по Закона за защита на сигнализиращите лица:

- не изисква нарушението да е престъпление. Ако действието, срещу което е подаден сигнал се окаже престъпление, се намесва прокуратурата.

Сигналът се подава:

- или чрез съответния вътрешен канал за сигнализиране по местоработата на сигнализиращото лице;
- или чрез външния канал за сигнализиране – Комисията за защита на личните данни;
- или публично — чрез медиите.

Сигнализирането за нередности Е акт отговорност и грижа!

Ако си разбрал за закононарушение, в контекста на работата си, не само, че може да ползваш Закона за защита на сигнализиращите лица, но дори е препоръчително да го направиш чрез неговите правила. Само така ти, както и свързаните с теб лица, ще се ползват с най-сериозната защита, а сигналът ще има най-голям шанс да бъде разгледан от компетентната институция.

Сигнализирането за нарушение на законодателството по процедурите и правилата на Законът за защита на лицата, подаващи сигнали или публично оповестяващи информация за нарушения може да те защити от нежелано преследване и откъщение.

Ако си станал свидетел или разполагаш с данни за нарушение на българското или европейското законодателство, които си научил в работен контекст, подай сигнал!

Как да съм сигурен, дали нещо нарушава закона?

Не си длъжен да си сигурен. Достатъчно е да имаш основателна причина, да считаш, че подадената информация за нарушение е била вярна към момента на сигнализирането.

Работен контекст означава, че нарушението ти е станало известно в качеството ти на:

- работник, служител, държавен служител, представител на свободна професия или занаятчия;
- доброволец, стажант, кандидат за работа;
- съдружник, акционер, собственик на капитала, член на контролен или управителен орган на дружество;
- *и още много случаи, които можеш да видиш в чл. 5 на Закона.*

За нарушение в кои сфери мога да подавам сигнал по този закон?

- обществени поръчки;
- трудово законодателство;
- финансовите услуги;
- безопасност на храните и фуражите;
- радиационната защита и ядрената безопасност;
- защита на потребителите;
- *и още много други сфери, които можеш да видиш в чл. 4 на Закона.*

Кога НЕ мога да подавам сигнал по този Закон, дори ако съм научил за нарушение в работен контекст?

- когато става дума за защитата на класифицирана информация;
- когато има обществена поръчка, свързана с отбраната и националната сигурност;
- ако по закон съм длъжен да опазвам професионална тайна;
- ако сигналът би нарушил тайната на съдебното заседание.

Ако твоят сигнал отговаря на горните изисквания и е подаден чрез някои от трите канала за сигнализиране, описани в Закона – ти имаш право на всички форми на защита и подкрепа на закона!

ДА ПОВТОРИМ!

Ако имаш данни за извършено или извършващо се нарушение, които съм получил в работен контекст:

1. можеш да сигнализираш за нарушението чрез вътрешния канал на фирмата /учреждението/, в което работиш или с което имаш друго работно отношение;
2. можеш да сигнализираш чрез външния канал за подаване на сигнали – **Комисията за защита на личните данни;**
3. можеш да оповестиш информацията и публично чрез медиите.

Във всички случаи ти ще получиш защита, ако се наложи такава, заради сигнала, който си подал.

Сигналът не може да бъде анонимен! Той обаче е конфиденциален и никой освен представителя на вътрешния или външния канал за сигнализиране не може да научи от кого е сигнала.

Вътрешен канал за подаване на сигнали

Нарочен служител или отдел във фирмата, институцията или общината, в която работиш. Запомни, че можеш да направиш това ако фирмата или институцията имат над 50 работници/служители. Общината пък трябва да има над 10 000 жители. За лицето, което изпълнява функциите на вътрешен канал за сигнализиране важат всички правила на закона – от конфиденциалността, до сезирането на компетентните институции!

Как мога да подам сигнал чрез вътрешния канал за сигнализиране?

- лично на отговорния служител;
- по телефона или по електронен път (контактите на компетентния служител, както и правилата за вътрешно сигнализиране следва да са публично достъпни за всички работници и служители);
- по пощата или куриер, като изрично посоча, че адресат е отговорното за приемането на сигнали, лице.

Сигналите трябва да са подписани. Ако се подават по електронен път, се подписват с електронен подпис!

Външният канал за подаване на сигнали е Комисията за защита на личните данни (КЗЛД). В комисията има специално звено, което се занимава с приемането и обработването на сигналите, което следи за тяхната конфиденциалност.

Как мога да подам сигнал до КЗЛД?

- Лично на място в Комисията на адрес София 1592, бул. „Проф. Цветан Лазаров: № 2;
- Писмено:
 - на електронна поща whistleblowing@cpdp.bg;
 - по пощата на адрес: София 1592, бул. „Проф. Цветан Лазаров № 2.

Сигналите трябва да са подписани. Ако се подават по електронен път, то те се подписват с електронен подпис!

Ако не се доверяваш на конфиденциалността на вътрешния или външния канал за сигнализиране може да оповестиш данните за закононарушението и публично. Това означава да разкажеш чрез медиите за случая. За да ползваш защитата на закона, обаче, ти трябва да разкажеш за това с името си.

Ако все пак публикацията, която описва нарушението не споменава теб като източник, но въпреки това срещу теб започнат репресии – ти винаги можеш да се обърнеш към КЗЛД с искане да бъдеш защитен, чрез инструментите на Закона.

Лицата, които сигнализират за законови нарушения по процедурите на Закона за защита на сигнализиращите лица, ползват много процесуални и материално-правни защиты:

Поверителност

- всеки сигнал, независимо дали се подава чрез вътрешен или външен канал за сигнализиране, се приема и обработва поверително (т.е. конфиденциално). Това означава, че само оправомощените да приемат и обработват сигнала лица знаят самоличността на лицето, което стои зад сигнала.
- всякакъв достъп до информация по сигнала на неоправомощени лица е забранен.
- в случаите, в които се налага някой органи или лице да направи проверка или да предостави данни по сигнала – на тях им се предоставя такава информация за сигнала, от която не би могло да бъде разкрито нито пряко, нито косвено, кое е сигнализиращото лице.

Забрана за всякакви форми на ответна репресия срещу лице, което е подало сигнал. Това включва и опитите за репресия, както и заплахата за репресия в следните случаи:

- уволнение или временно отстраняване от работа;
- понижаване в длъжност;
- забавяне на повишение;
- изменение на мястото или характера на работата;
- отказ от осигуряване на обучение;
- отрицателна оценка или отрицателна препоръка за друга работа;
- налагане на имуществена и дисциплинарна отговорност;
- налагане на дисциплинарни наказания;
- всяка форма на заплахата – пряка или непряка, физическа, словесна;
- нахърняването на достойнството на сигнализиращото лице;
- всяка форма на дискриминация, неравностойно или неблагоприятно третиране;
- репутационни вреди на лицето, включително и в социалните мрежи, както и такива, които водят до финансови загуби или загуба на бизнес;

- включване в черни списъци;
- предсрочно прекратяване на договори за доставки;
- насочване към медицински преглед.

В случай, че сигнализиращото лице все пак бъде репресирано, то компетентните органи, разглеждащи сигнала, следва да вземат коригиращи мерки за отстраняването на репресията. Най-добре е това да стане, чрез искане от сигнализиращото лице до КЗЛД, която следва да препрати искането до компетентния орган да спре репресията.

Сигнализиращото лице има право на:

- **обезщетение** – за претърпени имуществени и неимуществени вреди при пряка или непряка репресия. В такъв случай, законът счита, че сигнализиращото лице не трябва да доказва, че причинените му вреди са заради подадения сигнал;
- **прекратяване на съдебно производство** (гражданско, административно, наказателно) срещу него, част от репресивни мерки срещу него;

Сигнализиращото лице има право на обезщетение:

- **за начина по който е придобило информацията**, освен ако придобиването не представлява престъпление;
- **за нарушаване на ограничения за разкриване на информация предвидени в договор, законов, подзаконов, административен акт**, при положение, че разкриването на информацията е необходимо за разкриване на нарушение;
- **за разкриване на търговска тайна.**

Законът урежда и мерки за подкрепа под формата на:

- изчерпателна и безплатна информация и съвети от външния или вътрешния канал за сигнализиране за начините на защита;
- помощ пред всеки орган, чрез позоваване на Закона;
- правна помощ по дела.

Настоящата брошура е изготвена в изпълнение на проект "Катализатор на промяната: Защита на ценностите на Съюза чрез подкрепа на устойчиво, ангажирано гражданско общество с гласност за насърчаване на правата на жените, екологичната справедливост и борбата с корупцията в Източна и Южна Европа" (Catalyst of Change: Protecting the Union values by supporting a resilient, engaged and vocal civil society for the promotion of women's rights, environmental justice and anti-corruption in Eastern and Southern Europe), осъществяван с финансовата помощ на ЕС, в партньорство между Холандския хелзински комитет и Български институт за правни инициативи. Представената информация по никакъв начин не може да замени правни консултации по конкретни казуси и авторите не могат да бъдат отговорни, ако брошурата бъде използвана за това.

Финансирано от
Европейския съюз

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения принадлежат единствено на авторите и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или на Нидерландския хелзински комитет. Нито Европейският съюз, нито НХК могат да бъдат държани отговорни за тях.